

En åsikt med insikt

Under de senaste åren har frågor kring tidig selektering, toppning/nivåindelning och tabellernas vara eller icke vara, inom barn- och ungdomsidrott varit flitigt omdebatterade. Vi välkomnar debatten då vi tror att den kommer göra barn- och ungdomsidrotten bättre, men det finns ett antal aspekter som gör oss bekymrade gällande debattklimatet som råder. Tyvärr är det allt för vanligt att den tar sin utgångspunkt i anekdotisk bevisföring ("jag vet en spelare som..."), "vuxenbaserad common-sense" ("det funkade för mig så därför funkar det för alla"), eller goda intentioner ("det är barnen själva som vill träna mer, satsa och tävla"). Vi tycker att barn- och ungdomsidrotten, som i större delen av samhället, istället ska ta utgångspunkt i forskning och bästa tillgängliga evidens i kombination med barn och ungdomars egna åsikter. En viktig sak i sammanhanget är att dessa två utgångspunkter i stor utsträckning råkar hänga ihop.

När man frågar barn och ungdomar om de viktigaste anledningarna för deltagande i idrott är "för att ha kul" ett av de mest frekventa svaren medan "vinna" eller "vara bättre än andra" är mindre frekventa. Om vi vänder på frågan är några av de vanligaste anledningarna till att barn och ungdomar slutar med idrott "skador", "höga nivåer av stress", samt "att det inte längre är roligt". Några av de anledningar som barn själva säger gör att idrotten inte längre är rolig är att "man inte får spela lika mycket som de andra", samt att "det är för mycket fokus på prestation och krav". Om vi vill att våra barn och ungdomar skall vara aktiva inom idrottsrörelsen är därför en av våra viktigaste uppgifter att skapa miljöer som främjar glädje och välmående samt minskar stress och oro. När vi dessutom kan konstatera att forskningen på goda grunder visar att barn på både kort och lång sikt riskera både fysiska och psykologiska negativa effekter av tidig specialisering så undrar vi hur det moraliskt och etiskt går att försvara metoder som förespråkar just detta?

Toppa, exkludera, nivåindela, lika barn leka bäst, selektera: kärt barn har många namn. För oss är dessa begrepp inget som utvecklar svensk fotboll eller värnar om ett barns utveckling. Forskning visar tydligt att barnidrott som bedrivs under påverkan av dessa begrepp slår ut barn och unga och får dem att sluta idrotta. I Sverige får resonemanget stöd av exempelvis forskarna Jesper Fundberg, Lars Lagergren och Torsten Buhre vid Malmö högskola. Riksidrottsförbundet har dessutom med hjälp av forskarna PG Fahlström, Per Gerrevall, Mats Glemne och Susanne Linnér med tydlig önskvärdhet sammanställt och påvisat hur en elitkarriär ofta börjar och ser ut (RF rapport 2015:1, Vägarna till landslaget).

Så med stöd både i nationell och internationell forskning finns starka argument för att barn och ungdomsidrott bör utgå från barnets perspektiv, snarare än barnperspektiv, för att få fler att stanna kvar, må bra och bli bra i fotboll. Barnets perspektiv innebär att utgå från vad barn kan och uppfattar: barn lär sig då fotboll genom idrottslek, lek med hög aktivitetsgrad, upptäckarlust och bekräftelse. Vi vet också genom undersökning, förmedlat exempelvis av BRIS, att minst 10 % av alla barn som idrottar far direkt illa, att ytterligare 20 % ligger i farozonen att fara illa i sitt idrottande. Att 10 – 30 % av våra barn far illa eller riskerar fara illa i sitt idrottande är inget vi vill stå bakom eller uppmuntra, vilket indirekt görs idag. Givetvis är toppning och nivåindelning inte orsaken till alla negativa aspekter inom barn- och ungdomsidrott (det finns mycket annat som också skapar problem) men detta tillsammans med en miljö som betonar vikten av prestation framför utveckling bidrar sannolikt till att skapa en generellt osund miljö där risken för negativa utfall ökar.

I linje med att försöka erbjuda en idrottsmiljö med fokus på glädje och välmående har Hallands- och Skånes Fotbollförbund (HFF - SkFF) fattat beslutet att i grunden förändra sitt arbete med barn- och ungdomsfotboll i respektive distrikt. Lösningarna kommer se olika ut mellan de två distrikten, samtidigt är bevekelsegrunderna desamma – en bättre verksamhet för distriktets barn och unga. Tyvärr har diskussionen tenderat att ta sin utgångspunkt i Svenska Fotbollförbundets (SvFF) distriktlagsturnering och elitläger för 15 åringar. Varken HFF eller SKFF har utgått från tanken att i utgångsläget avstå från deltagande i dessa verksamheter, det har blivit en konsekvens av beslutet att göra annorlunda, rätt, för distriktens barn och unga fotbollsspelare.

Att toppa ett lag innebär, för oss, att de spelare som för stunden är bäst spelar med syfte att vinna en viss match, en serie eller en cup. Denna inställning har präglat vår barn- och ungdomsfotboll så långt vi kan minnas, den bästa för stunden ska spela. För oss är det ett vuxenperspektiv som på intet sätt gagnar barn och ungas utveckling eller stimulans att orka eller kanske våga stanna kvar i fotbollen under en längre period, dvs deras långsiktiga och hållbara motivation. För oss innebär begreppen ovan en utslagning av barn och unga från fotbollen. Det finns mycket forskning som visar att exkludering i tidig ålder innebär att barn och unga väljer något annat.

Var kommer då distriktslag och elitläger in i denna diskussion? Det hävdas att dagens elitläger är en manifestation för utvecklingen av fotbollen i Sverige. Vi vill påstå att det kan vara precis tvärtom. En ytterst liten utvald skara barn påbörjar sin resa mot detta läger i tidig ålder. För oss är ett elitläger i dagens form ingen manifestation för svensk fotboll, snarare ett konkret bevis på hur vi tidigt selekterar barn och låter ett fåtal, färre än 4 % av samtliga fotbollsspelande 15 åringar i Halland och Skåne¹, få delta i ett elitläger under en vecka. Selektionen för att ta en plats i detta elitläger inleds senast vid 14 års ålder, i många fall redan i både 12 och 13 års ålder. En ålder då den fysiska utvecklingen i allt väsentligt värderas högre som talang än den faktiska fotbollstalangen. Att i denna ålder försöka förutsäga framtidens toppspelare (baserat på egenskaper som senare ändå inte är avgörande) är minst sagt tveksamt och går emot bästa tillgängliga evidens från forskning; tror man på det lurar man inte bara sig själv och sin organisation utan även barnen själva och deras föräldrar. Även om detta antagande, att man tidigt kan se och identifiera vem som senare blir bra, inte har något stöd misstänker vi att det är väl utbredd och tyst ligger bakom mycket av det strukturerade talangarbete som bedrivs i Sverige idag, där elitlägren i tidig ålder utgör en central stomme.

Ingen kan säga om en 12-15 åring blir en elitspelare eller ens en duglig seniorspelare. Tar vi också i beaktande den ökade risk för negativa hälsoeffekter som är relaterad till tidig elitsatsning framstår det som självklart att det finns bättre vägar för att både behålla välmående barn och ungdomar inom fotbollen samtidigt som de även blir bättre fotbollsspelare.

Så vad skall då vara fokus för att vi både skall behålla barn- och ungdomar inom idrotten samtidigt som vi utvecklar dem som idrottare? Vårt svar är att vi måste lägga mer tid och resurser på att utbilda våra ledare och ytterligare utveckla de miljöer där spelarna finns i vardagen, det vill säga föreningarna. Eftersom ledaren har en mycket stor inverkan på vilket typ av klimat som finns i en grupp med idrottande barn och ungdomar är det självklart att fokus bör vara på att ge dessa alla verktyg som kan behövas för att skapa ett hållbart motivationsklimat där alla barn och ungdomar känner sig välkomna samtidigt som de utvecklas som fotbollsspelare och människor. Detta är inte hela lösningen på den problematik som finns, men vi tror och hoppas att det kan ta oss ett rejält steg

¹ I Halland är det 1.5 % av distriktets 15 åriga fotbollsspelande pojkar och 3.7 % av flickorna som deltar i SvFF elitläger, motsvarande siffror i Skåne är 0.7 % av pojkarna och 2.0 % av flickorna.

mot att erbjuda idrott för "så många som möjligt så länge som möjligt" – "i en så bra miljö som möjligt". Därmed kommer vi även få en bättre elitfotboll.

Johan Johqvist
Ordförande Hallands Fotbollförbund

Claes Ohlsson
Ordförande Skånes Fotbollförbund

Andreas Ivarsson
Fil. Dr i psykologi, Lektor i psykologi inriktning idrott, motion, och hälsa, Högskolan i Halmstad

Johan Fallby
Idrottspsykologisk rådgivare

Magnus Lindwall
Fil. Dr och docent i psykologi, Lektor i psykologi med inriktning hälsopsykologi, Göteborgs Universitet